

7. *Індексування документів. Загальні вимоги до систематизації та предметизації* : ДСТУ ГОСТ 7.59:2003 (ГОСТ 7.59-2003 (ИСО 5963-85), IDT). — [Чинний від 2004—07—01]. — Київ, 2004. — [12] с. окр. паг. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
8. *Методичні рекомендації щодо підготовки та редагування бібліографічних посібників у виданнях* / [уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2013. — 70 с.
9. *Парпалій С. Розвиток поточної бібліографічної інформації* / Світлана Парпалій // Вісник Книжкової палати. — 1998. — № 2. — С. 8—10.
10. *Про обов'язковий примірник документів* : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-ХІV // Урядовий кур'єр. — 1999. — 13 трав.
11. *Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки* : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2623-III // Офіційний вісник України. — 2001. — № 31. — С. 54.
12. *Розташування бібліографічних записів у бібліографічних покажчиках на основі Універсальної десяткової класифікації* : таблиці класифікації / підгот. О. М. Устіннікова. — Київ : Кн. палата України, 2013. — 29 с.
13. *Сенченко Н. М. Книжкова палата України. Становлення державної бібліографії* / Н. М. Сенченко. — Київ : Кн. палата України, 1999. — 114 с.
14. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки* / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 383 с.
15. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 5 Математика та природничі науки. 60 Біотехнологія. 61 Медичні науки* / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 419 с.
16. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 62 Машинобудування. Техніка в цілому* / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 303 с.
17. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація виробництва, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії. Бухгалтерія. Реклама* : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 151 с.
18. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість* : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України, 2012. — 263 с.
19. *Універсальна десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 7/9 Мистецтво. Ігри. Спорт. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Історія* : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 147 с.
20. *Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90—2007, MOD) : ДСТУ 6096:2009.* — [Чинний від 2009—07—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — III, III, 21, [1] с. : табл. ; 29 см. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
21. *Устіннікова О. Біля витоків державної бібліографії* : (до 85-річчя "Літопису українського друку") / Ольга Устіннікова, Ніна Палашина // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 12. — С. 26—29.
22. *Устіннікова О. Державні поточні бібліографічні покажчики як безоплатна реклама видавничої продукції* / Ольга Устіннікова, Раїса Красій // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 7. — С. 12—13.

В статті приведені результати дослідження бази даних "Летопись журнальных статей" за 2014 год с применением наукометрического и библиометрического методов анализа.

Results of researching of digital database "Journal article chronicle" (2014) with help of scientometrical and bibliometrical methods are described in the article.

Надійшла до редакції 3 вересня 2015 року

УДК 002.2=03:311.21[477]"1986/2013"

*Антоніна Зоряна,
аспірантка кафедри інформаційних
комунікацій та бібліотекознавства
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв*

Статистичний аналіз потоку перекладів України за 1986—2013 рр.: загальна характеристика (за матеріалами державного статистичного збірника "Друк України")

На основі матеріалів статистичних збірників "Друк України" проаналізовано хронологічний та мовні параметри документного потоку перекладних неперіодичних видань України за 1986—2013 рр.; висвітлено його динаміку та основні тенденції.

Ключові слова: *переклад, перекладні видання, документний потік, обов'язковий примірник, статистичний аналіз, соціальні комунікації.*

Переклад є засобом і різновидом не лише міжмовної та міжкультурної, а й соціальної комунікації. Вміщуючи вторинну документну інформацію, призначену для трансляції у просторі та часі, він є частиною (елементом) системи суспільної взаємодії [8, с. 86]. Перекладацька діяльність вияв-

ляється у формі діалогу як на рівні учасників комунікаційного акту (відправника повідомлення (комуніканта), його одержувача (реципієнта) та посередника між ними — перекладача), так і на рівні задіяних мов і культур. Як невід'ємний засіб поширення ідей і літературних праць ін-

шими мовами, в інших культурах, а також постійного збагачення будь-якої мови й культури, переклад свідчить про те, що жодна з них не є закритою структурою.

У визначенні місця перекладу в межах соціальних комунікацій та світової системи перекладів вагоме значення мають статистичні показники кількості перекладних видань. Ці дані, зокрема показник "кількість за назвами", який вважають провідним у світовій статистиці друку, "характеризують ефективність і рівень розвитку видавництва, надають змогу оцінити загальнокультурну ситуацію в країні, стан науки, освіти, інтелект нації та інших сфер функціонування суспільства в сучасних умовах" [14, с. 7]. Зі свого боку, кількісні показники перекладних видань свідчать про наявні зв'язки зі світовою наукою і культурою або з окремими країнами, допомагають визначити місце певної мови у структурі світової системи перекладів, що викликає безперечний інтерес до їхнього вивчення.

На території України повний статистичний облік видавничої продукції здійснюють спеціалісти Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова" на основі зареєстрованих обов'язкових примірників. Починаючи з 1997 року, установа видає щорічний статистичний збірник "Друк України" [7], який містить основні кількісні показники видань у взаємозв'язку з їхніми якісними ознаками за звітний період. Класифікація інформаційних матеріалів здійснюється за основними видами видавничої продукції, тематикою, цільовим призначенням, територіальною ознакою, видавництвами й видавничими організаціями, а також за мовами, зокрема за випуском перекладних видань. Представлені у вигляді таблиць статистичні дані дають змогу здійснювати аналіз та порівняння в різних аспектах та з різною метою.

Попередні дослідження свідчать про фрагментарні спроби вивчення потоку перекладів українського видавничого ринку [2; 5; 6; 8; 9; 10]: кількісні показники перекладів художньої літератури за 1991—1999 рр. висвітлено в публікаціях Г. Блошицької [2], за 2005—2006 рр. — М. Костенко [9]; перекладної дитячої художньої літератури за 2005—2009 рр. — О. Литвиненко [10]; розгорнуті дані та аналіз перекладів літератури для дітей в Україні з 27 мов народів світу упродовж 1999—2003 рр. — Л. Дем'янової [5]; детальний аналіз випуску книг і брошур, перекладених українською з мов народів світу упродовж 2005—2012 рр. — А. Збанацької [8]. Л. Дем'янова і Н. Дехтярьова представили хронологічний розподіл статистичних даних про випуск творів Т. Шевченка мовами народів світу за 1905—2003 рр. із виокремленням видання "Кобзар" [6].

На сторінках журналу "Вісник Книжкової палати" загальні характеристики перекладних видань України почали з'являтися у щорічних аналітичних оглядах друкованої продукції М. Сенченка (з 2004), С. Буряк (з 2006), А. Мураховського і С. Буряк (з 2012); розгорнуті кількісні дані щодо випуску книг і брошур, перекладених з мов народів світу за 2008—2010 рр., висвітлено у матеріалах С. Буряк [3; 4]; хронологічний розподіл за 2001—2011 рр. представлено у публікаціях А. Мураховського і С. Буряк [11].

Спробу комплексного дослідження українського сегмента аналізованої сфери за 1991—2012 рр. було здійснено в межах проекту Book Platform фонду Next Page (Софія, Болгарія) на основі даних Книжкової палати України, а також каталогів видавництв та їхніх сайтів, книгарень, національних бібліотек країн-реципієнтів тощо. Але, зазначимо, що, по-перше, дослідження перекладів українською мовою охоплює переважно значущі твори художньої, дитячої літератури та гуманітаристики за 1992—2012 рр. [13, с. 7]; по-друге, сьогодні, з ним можна ознайомитися лише у скороченій версії, яка містить здебільшого загальну статистику

аналізованих видань. Що стосується перекладів з української мови, за 1991—2012 рр. охоплено книги усіх жанрів вітчизняних авторів і не тільки національного видавничого ринку, а й у межах десяти цільових мов: вірменської, грузинської, польської, чеської, сербської, французької, німецької, норвезької, шведської та англійської (вивчення останньої охоплює 2000—2013 рр.) [12, с. 8—9].

На нинішньому етапі, попри наявні фрагментарні та комплексні спроби досліджень, детального статистичного аналізу документного потоку перекладів українського видавничого ринку немає, що і зумовлює *актуальність* статті.

Мета роботи — висвітлити динаміку та основні тенденції документного потоку перекладних неперіодичних видань (далі — перекладів) за 1986—2013 рр. на основі аналізу матеріалів статистичних збірників "Друк України".

Хронологічні межі дослідження зумовлено інформацією, представленою у 19 збірниках, починаючи з випуску за 1986—1990 рр. і закінчуючи за 2013 р. включно.

Аналіз здійснювався за *параметрами*: рік випуску, річний обсяг, цільова мова (мова перекладу) та мова оригіналу.

Насамперед зосередимо увагу на кількох проблемах, пов'язаних зі статистичним обліком видавничої продукції у збірнику "Друк України". Як зазначалося вище, він здійснюється згідно з обов'язковими примірниками видань, зареєстрованими у Книжковій палаті України впродовж звітного періоду, але незалежно від року їхнього випуску, через що постають певні питання, які потребують уваги. Перше стосується ступеня повноти вміщеної статистичної інформації, адже він зумовлений обсягом надходження обов'язкових примірників та адміністративних даних про випуск і здавання друкованої продукції. Протягом аналізованого періоду не всі видавці України і не завжди дотримували вимог законодавства, що передбачає своєчасне і в повному обсязі надсилання обов'язкових примірників виготовлених ними документів. Друге — достовірності розподілу перекладів за роками випуску. Враховуючи, що в Україні сьогодні немає єдиного реєстру перекладних видань, вагомість окреслених питань не викликає сумніву, але їхнє вирішення виходить поза межі пропонованого дослідження.

Зміст статистичних збірників "Друк України", як зауважує Г. Шведова-Водка, "заслугує на детальний аналіз як з боку споживачів поданих даних (учених, дослідників видавничої справи), так і з боку фахівців статистики друку" [15, с. 12]. Вивчаючи типологічний аспект поділу друкованої продукції трьох збірників, авторка наголошує на потребі єдності методологічних засад її статистичного обліку в різні роки, що зумовлює можливість порівняння показників. Увагу зосереджено на важливості "пояснення тих виводів, що вводяться у статистичних таблицях того чи іншого року (тобто: де, у якому розділі чи підрозділі враховувався той чи інший вид видань у попередні роки і де тепер)" [15, с. 15].

Упродовж виходу збірника кількість таблиць зросла з 23 до 37. Під час роботи з матеріалами виявлено певні зміни, що відбувалися в методології розподілу перекладних видань. Перші спроби втілено у кілька таблиць, які є однаковими у збірниках "Друк України" за 1986—1990 і за 1991—1996 рр: (1) "Випуск оригінальних і перекладених видань"; (2) "Випуск оригінальних і перекладених видань українською мовою"; (3) "Випуск видань, перекладених різними мовами"; (4) "Випуск художньої літератури, перекладеної різними мовами". Серед мов перекладу виокремлено українську, російську та "інші" (які саме не уточнюється). Мови оригіналу розподілено на дві категорії — "народів СНД", "народів зарубіжних країн", які конкретизовано тільки кількістю мов, що увійшли до них.

У 1997 р. залишаються лише Таблиці 3 і 4, до яких додано "Випуск дитячої літератури, перекладеної різними мо-

вами". Зазначимо, що саме від цього періоду на сторінках збірника розпочато представлення детального розподілу показників за кількістю та назвами цільових і мов оригіналу.

Із 1998 р. Таблицю 3 розділено на окремі: "Випуск книг і брошур, перекладених мовами народів, що проживають в Україні" і "Випуск книг і брошур, перекладених мовами народів зарубіжних країн". Таким чином, у збірнику сформовано чотири таблиці, які до 2009 р. різняться лише за назвами.

2003 р. додано Таблицю "Загальні характеристики випуску книг і брошур", з якої можна дізнатися про загальні показники різних видів видань у співвідношенні з перекладними.

Від 2009 р. і дотепер сторінки збірника містять чотири таблиці, що розкривають інформацію про перекладні неперіодичні видання: "Загальні характеристики випуску книг і брошур"; "Випуск книг і брошур, перекладених з мов народів світу"; "Випуск художньої літератури, перекладеної з мов народів світу"; "Випуск дитячої літератури, перекладеної з мов народів світу".

Аналіз цільових та мов оригіналу виявив певні проблеми. Без додаткових пояснень важко зрозуміти категорії "декілька мов народів, що проживають в Україні та країнах СНД", "мови національних меншин України", "мови народів СНД", "декілька мов зарубіжних країн (без країн СНД)", "декілька мов зарубіжних країн (включаючи країни СНД)" тощо. Жоден випуск збірника не містить уточнень щодо їхнього змісту як, наприклад, це зроблено в таблиці "Випуск газет мовами народів світу" за 2013 р. Враховуючи цей факт і те, що видання можуть бути як одномовними так і багатомовними, для спрощення сприймання цілісної картини різноманітність категорій було зведено до чотирьох:

— "мови народів, що проживають в Україні та країнах СНД", "мови народів СНД", "мови національних меншин України" тощо трансформовано в категорію "мови України";

— "декілька мов народів, що проживають в Україні та країнах СНД" тощо — в категорію "декілька мов України";

— "різні мови народів світу", "мови зарубіжних країн (без країн СНД)", "мови зарубіжних країн (включаючи країни СНД)" тощо — в категорію "мови світу";

— "декілька мов народів світу (з СНД)", "декілька мов зарубіжних країн (без СНД)", "декілька мов народів світу" тощо — в категорію "декілька мов світу".

Питання виникли також щодо статистичних показників, наведених у таблицях. По-перше, загальні дані випуску неперіодичних видань за 1992 р. у Таблиці 2 є різними, якщо порівняти збірник за 2013 р. (6389 одиниць) зі всіма попередніми (4410). По-друге, у процесі перерахунку показників виявлено неточності, які, можливо, є суто технічними помилками:

— щодо загальних характеристик перекладних видань: 1) дані в Таблиці 5 за 1988 і 1989 рр. не відповідають сумі показників розподілу українською, російською та іншими мовами — 440 одиниць замість 444 (1988) та 481 замість 477 (1989); 2) за 2006 і 2007 рр. у Таблиці 3 не враховано кількість книг і брошур, перекладених мовами народів світу — по 1 одиниці;

— що стосується загальної кількості книг і брошур, перекладених мовами/з мов народів світу: 1) за 2000 р. у Таблиці 5 замість 24 одиниць наведено 46; 2) за 2013 р. у Таблиці 7 помилково підраховано загальну кількість перекладів "старослов'янською" (замість 2 зазначено 1 одиницю) та "видань українською і російською мовами" (замість 7 — 1), що призводить до зміни загальної кількісної характеристики перекладних видань з 1927 на 1934 одиниці.

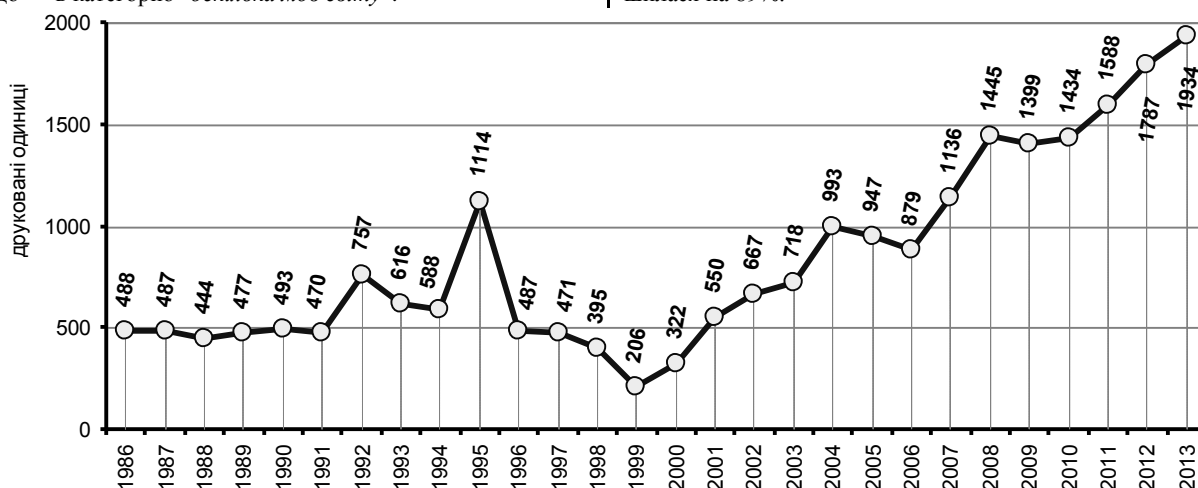
Відповідно до статистичних показників Книжкової палати України за 1986—2013 рр., усього в Україні вийшло друком 23 292 перекладні видання, що становить 6,7% загальної кількості випуску книг і брошур. Хронологічний розподіл (діагр. 1) дає можливість простежити кількісні зміни та виокремити певні періоди:

1) період I — 1986—1991 рр., що характеризується відносною рівномірністю;

2) період II — 1992—1995 рр. — нерівномірне зростання з різкими стрибками на 38% у 1992 і на 58% у 1995 рр. (порівняно із показником 1991 р.);

3) період III — 1996—1999 рр. — нерівномірне зменшення з різким скороченням на 56% у 1996 р. та найнижчим за весь час показником 206 одиниць у 1999 р.;

4) період IV — 2000—2013 рр. — позитивна тенденція до стійкого, майже рівномірного (за винятком 2005—2006 рр.) зростання з найвищим за весь час показником 1934 одиниць у 2013 р. Порівняно з 1999 р. кількість перекладів збільшилася на 89%.

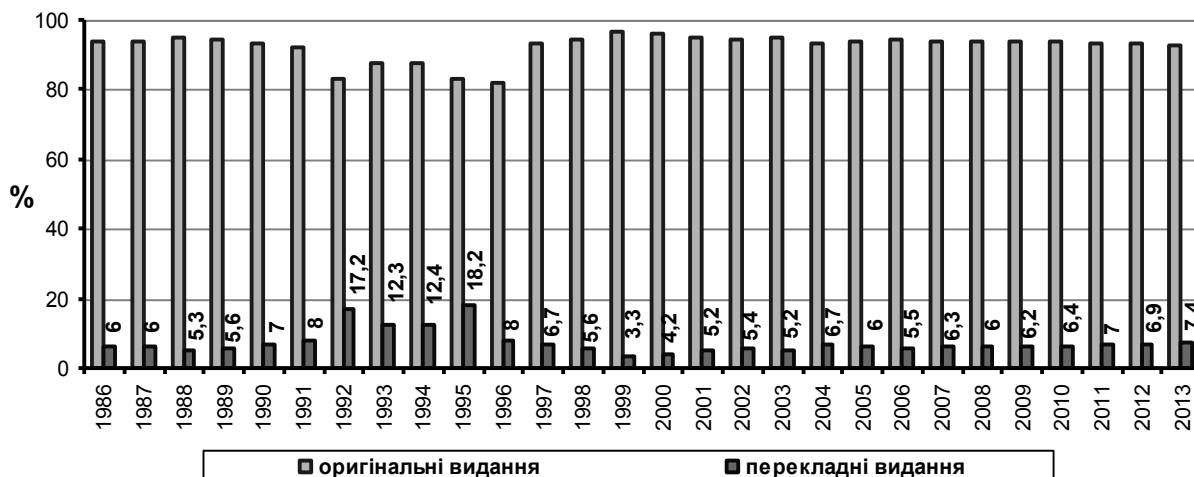

Діагр. 1. Хронологічний розподіл перекладних видань в Україні (1986—2013 рр.)

Динаміка випуску книг і брошур упродовж 28 років (діагр. 2) свідчить про істотну перевагу кількості оригінальних видань. Їхнє середнє співвідношення до перекладних становить 92,6% до 7,4%. Хронологічно у загальній кількості видань частина перекладів є майже стабільною з коливанням від 5 до 8%. Винятками є зменшення у 1999 (3,3%) і 2000 рр. (4,2%) і збільшення упродовж 1992—1995 рр.

(12—18%), що загалом відповідає змінам, які відбулися у періоди II і III.

У поточні перекладних видань 10 418 одиниць становлять переклади українською (44,7%), 11 581 — російською (49,7%), 1293 — іншими мовами (5,6%). Хронологію їхнього кількісного розподілу за 1986—2013 рр. наведено у табл. 1.

Діагр. 2. Динаміка співвідношення оригінальних та перекладних видань за 1986—2013 рр.

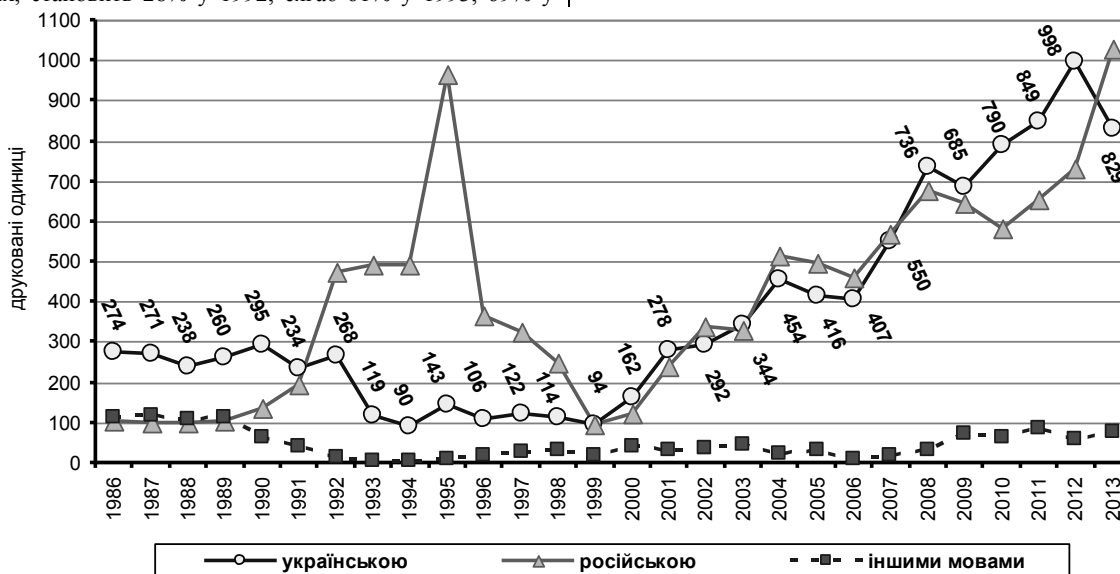
Таблиця 1

Кількісний розподіл перекладів за цільовою мовою (1986—2013 рр.)

Цільова мова	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
українська	274	271	238	260	295	234	268	119	90	143	106	122	114	94	162	278	292	344	454	416	407	550	736	685	790	849	998	829	10 418
російська	103	101	97	105	137	196	475	492	492	963	364	324	249	94	120	239	337	331	515	498	462	570	676	644	583	655	729	1 030	11 581
інші	111	115	109	112	61	40	14	5	6	8	17	25	32	18	40	33	38	43	24	33	10	16	33	70	61	84	60	75	1 293
Всього	488	487	444	477	493	470	757	616	588	1 114	487	471	395	206	322	550	667	718	993	947	879	1 136	1 445	1 399	1 434	1 588	1 787	1 934	23 292

Динаміка кількісного (діагр. 3) та відсоткового співвідношення (діагр. 4) у загальному потоці перекладів демонструє перевагу україномовних упродовж періоду I. Різниця між ними й російськомовними коливається у межах 32—38%, а в 1991 р. скорочується до 8%. Протилежну тенденцію спостерігаємо протягом періоду II, що зумовлено одночасним істотним зменшенням перекладів українською мовою та різким зростанням російською. Різниця між ними, з перевагою останніх, становить 28% у 1992, сягає 61% у 1993, 69% у

1994 і 73% у 1995 р. Ситуація вирівнялася на початку періоду III, коли за рівномірно низьких кількісних показників україномовних перекладів відбулося зменшення й російськомовних. Їхній перевазі, яка все ще зберігалася, притаманні зменшення різниці з 53 до 34% протягом 1996—1998 рр. та повне її зникнення у 1999 р., коли, дорівнюючи один одному, показники становили 94 одиниці. Ця кількість є найнижчою в потоці перекладів російською мовою за 28 років.

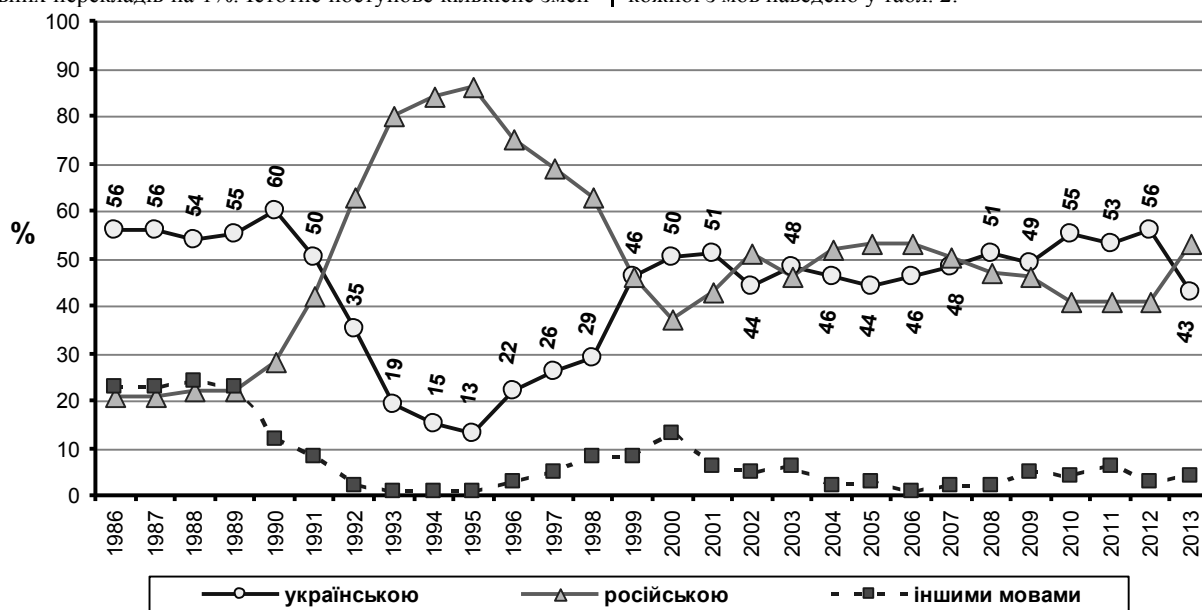
Діагр. 3. Динаміка співвідношення перекладів українською, російською та іншими мовами за 1986—2013 рр. (друківні одиниці)

Характерною рисою IV періоду є майже рівномірні кількісні зміни в межах перекладів українською і російською мовами з тенденцією до зростання, окрім 2013 р., для першої. Коливання різниці між показниками у загальному потоці перекладів, здебільшого з перевагою україномовних видань, не перевищує 10%, за винятком 2000 (23%), 2001 (17%) та 2010—2012 рр. (12—15%).

Щодо перекладів іншими іноземними мовами, загалом їхня динаміка відповідає динаміці україномовних: від 1986 до 1989 рр. відсоткова частка в загальному потоці перекладів сягала 23—24%. Ці показники є найвищими за аналізований період, і навіть спостерігалася перевага кількості російськомовних перекладів на 1%. Істотне поступове кількісне змен-

шення зі 112 (1989) до 40 одиниць (1990), що розпочалося наприкінці періоду I, сягнуло критичних показників 5—8 одиниць упродовж періоду II, відповідаючи лише 1%. Упродовж періодів III і IV скорочення змінилося коливанням у межах 2—8% загальної кількості перекладів, за винятком 2000 р. — 13% (43 одиниці). Від 2009 р. кількісні показники зросли до 60—80 одиниць, відповідаючи лише 3—5%.

Як зазначалося вище, статистичні збірники "Друк України" надають можливість проаналізувати кожну з цільових та мов оригіналу перекладних видань, починаючи з 1997 року. Потік перекладів за 1997—2013 рр. охоплює 16 871 одиницю. Детальне відображення його кількісних показників щодо кожної з мов наведено у табл. 2.

Діагр. 4. Динаміка співвідношення перекладів українською, російською та іншими мовами за 1986—2013 рр. (%)

Таблиця 2

Кількісний розподіл перекладів за цільовими мовами та мовами оригіналу (1997—2013 рр.)

Цільова мова та мова оригіналу	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
Українська	122	114	94	162	278	292	344	454	416	407	550	736	685	790	849	998	829	8 120
з азербайджанської										1	2				2	1		6
з албанської																1		1
з англійської	33	38	32	69	95	112	136	168	127	175	219	234	274	303	228	362	303	2 908
з арабської					1		3	1	4	1	2			1	2	3	1	19
з білоруської		1				2			1		3	1		2	3	3	4	20
з болгарської					2					1			1	1	1	1	7	14
з боснійської																	1	1
з вірменської					1			3					1	1	1	1	2	10
з голландської	2	1	1	6	1	1	1		1	3		1	2	4	3	2	2	31
з грецької			1	1		1	2	2	2	1	2	2	2	1		1		18
з грузинської	1					1	1	2	4	1			1	3		2		16
з давньогрецької	1		1	3	3		3	2	6	7	2	2	5	2	1	11	2	51
з давньоруської					2													2
з датської	3	2	1		8	5	5	6	9	3	8	11	4	11	15	11	13	115
з есперанто																	1	1
з естонської							2		2			1	3					8
з мов народів Індії	1				1	2	1				1	2				1	1	10
з іврит (давньоєврей.)	1								4	1	1	2			1	2		12
з ідишу (єврейської)				1		3						2				1	1	8
з іспанської	2	2	1	1	1	1	3	1	12	8	2	10	8	2	13	18	29	114
з італійської	3	3		4	5	3	5	9	12	13	10	41	26	34	44	31	42	285
з казахської														1				1
з киргизької							1											1
з китайської							1	1			2		1		1	1	2	9

Цільова мова та мова оригіналу	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
з корейської									2			1	1	2	1			7
з кримськотатарської	2					1		2						2				7
з латинської	1	1	4	2	2	3	2		1		1	1	3	1	3	2	5	32
з латиської							1	2		1		1		1		2	1	9
з литовської						1	1				1		4		6	4		17
з німецької	11	22	17	13	30	26	36	41	47	31	54	61	36	50	67	110	91	743
з норвезької	1		1	1	1	1	1	2		2	6	5	2	3	7	11	9	53
з перської (фарсі)	1							2				1	1	2	4	4	1	16
з польської	12	9	12	18	16	10	13	15	26	25	30	60	34	44	65	69	66	524
з португальської				1					3	1	6			4		1	6	22
з російської	25	13	11	19	53	51	49	98	82	51	96	171	147	153	221	177	121	1 538
з романської (циган.)						2												2
з румунської		1	1		2		1	2			2			2			1	12
з сербської								3		2		5	2	3	2	2	1	20
зі словацької	2		1	1	1		1	2	1	1	3	3	2		6	3		27
зі словенської														1		1		2
зі старослов'янської		1		1	1	1	1	1	3	1	1	2	10	7	6	3	6	45
зі староукраїнської			1															1
з таджицької						1					1							2
з турецької								1		1	1		2	1	3	9	5	23
з туркменської						1				1				1				3
з угорської	2				1	2	3	4			1	1		1	1	3	4	23
з фінської	1								3	4				1	2		2	13
з французької	10	19	6	13	31	33	31	58	41	33	52	60	59	49	85	79	47	706
з хорватської	1						1			1		2	2	2	4	1	2	16
з чеської	1		1		2	4	5	4		4	1	3	3	1	3	9	5	46
з чуваської			1							5								6
зі шведської				1	1		3	3	5		3	8	10	13	12	25	19	103
з шотландської																	1	1
з японської				1	1		2	2	1	6	4	8	12	3	5	5	3	53
з декількох мов світу	4		1	5														10
з мов України	1			1						1								3
з мов світу		1			16	25	28	17	21	18	33	35	25	77	31	25	22	374
Російська	324	249	94	120	239	337	331	515	498	462	570	676	644	583	655	729	1 030	8 056
з азербайджанської													1					1
з албанської																	1	1
з англійської	253	186	66	64	127	219	222	386	316	281	295	445	386	341	330	394	542	4 853
з арабської						1		1	1	1	2		1	4	3		2	16
з болгарської			1						1					1		1	5	9
з бурятської															1			1
з в'єтнамської		1							1			1						2
з вірменської						1				1		1						3
з голландської		1	2	6		2	1	1		1		1	3	3	2	5	2	30
з грецької			1		2	1	2	3	3	1			2	3		1	3	22
з грузинської	1			1														2
з давньогрецької			1		4						1				13	2	3	24
з датської		2			4			2	3	1	6	3	6	1	5	9	12	54
з естонської																1		1
з мов народів Індії	1			1		1	2	1	2	1	2	1			2	3	1	18
з іврит (давньосврей.)		1			1							1	1	1				5
з ідишу (сврейської)	1			15		3	1						1				1	22
з іспанської		6		1			1	2	5	11	32	24	15	8	10	11	29	155
з італійської	1	1				1	6	2	6	6	6	4	11	12	12	8	29	99
з китайської					2	4	10	11	11	9	15	12	2	4		3	1	84
з корейської					1		2		2	1	1					2		9
з кримськотатарської						2	1	1			14	3		1			1	23
з латинської	2				6							2		2	1	1	2	16
з монгольської								1										1
з німецької	21	15	9	10	34	23	13	39	54	42	70	66	93	72	77	113	142	893
з норвезької													1		1		2	4
з перської (фарсі)		1		1					1			4	1	1	4	5	8	26
з польської			1		2		1	2	4	2	5	9	3	4	10	20	12	75
з португальської					1	15	12	2	15	12	20	1		3	4	3	1	89
з румунської			1	1									1			2	3	8
з сербської												1			2	1		4
зі словацької	1					1			2		2	2		3		1	2	14
зі старослов'янської																	2	2

Цільова мова та мова оригіналу	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
з таджицької							1			2	1							4
з тибетської						1									1			2
з туркменської						1												1
з турецької				1				1		1			2			9	1	15
з угорської				1									1			1	3	6
з узбецької												1						1
з української	9	17	8	13	27	39	27	36	33	18	31	18	33	47	77	54	82	569
з фінської		1														1		2
з французької	23	15	3	2	22	14	11	13	33	50	64	48	62	35	73	63	105	636
з хорватської	1										1	1					1	4
з чеської						1	3			1	1	1			1	6	1	15
з чеченської																	1	1
з шотландської											1							1
зі шведської	2	1					1		2	1					1		3	11
з японської						1	2	4	1	3		1	5	3	2	1	4	27
з декількох мов України			1															1
з декількох мов світу	8	1		3														12
з мов світу					6	7	17	3	6	16		26	13	34	23	8	23	182
Англійська	4	1	3	2	4	3	3	2	2	1	1	5	8	8	7	9	2	65
з болгарської			1															1
з датської														2				2
з іспанської							1											1
з польської																1		1
з російської	1	1		1	2	1	1		1			2	2	3		2	1	18
з німецької							1						4		4	1		10
з української	3		2	1	2	2		2	1	1	1	3	2	3	3	5	1	32
Болгарська					1													1
з української					1													1
Грецька													1					1
з російської													1					1
Іспанська			1										3		2			6
з німецької													2		2			4
з російської													1					1
з української			1															1
Італійська													3		2			5
з німецької													2		2			4
з російської													1					1
Китайська								1										1
з української								1										1
Кримськотатарська	1	3	2				4		2		1	3	13	6	15	6	10	66
з азербайджанської																1		1
з англійської							2									1	1	4
з арабської	1	1													1			3
з кримськотатарської																	6	6
з російської		1	1								1		13	1				17
з русинської							1											1
з німецької							1		1									2
з турецької																1		1
з української		1	1						1			3		5	14	3	3	31
Молдавська										3	3	1	1	2		7	9	26
з української										3	3	1	1	2		7	9	26
Німецька												1	2	1	1	1	8	14
з англійської													1					1
з російської													1				1	2
з української												1		1	1	1	7	11
Перська																		1
з англійської																	1	1
Польська	5	1		2	3	5	5	5	8	2	1	8	9	3	10	7		74
з англійської	1																	1
з російської					1							7	1					9
з української	4	1		2	2	5	5	5	8	2	1	1	8	3	10	7		64
Румунська	3	8		6	8	4	8		6	1	7	4	7	16	5	7	9	99
з грузинської												1						1
з російської											1							1
з української	3	8		6	8	3	8		6	1	6	3	7	9	5	7	9	89
з мов світу						1								7				8

Цільова мова та мова оригіналу	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
Русинська							3				1			1		1		6
з англійської											1							1
з сербської																1		1
з угорської							1											1
з мов світу							2							1				3
Старослов'янська												2	1	1		1	2	7
з англійської													1	1			1	3
з грецької																	1	1
з датської												1						1
з латинської																1		1
з французької												1						1
Угорська	7	5		4	10	7	12	8	5	3	2	5	11	8	13	7	10	117
з естонської															1			1
з української	7	5		4	10	7	12	8	5	3	2	5	11	8	11	7	10	115
з мов світу															1			1
Хорватська														1				1
з мов народів світу														1				1
Французька												4	6		3		1	14
з німецької													2		2			4
з російської												2	2		1			5
з української												2	2					4
з української та російської																	1	1
Українська і російська							1	2					2	3	1	2	7	18
з англійської								1					2	1			6	10
з білоруської								1										1
з німецької														1				1
з української														1				1
з мов України															1			1
з мов світу							1									2	1	4
Кілька мов України	1		5	4									1				1	12
з грузинської	1																	1
з кримськотатарської			1															1
з німецької													1					1
з російської			2	2														4
з угорської																	1	1
з української			2	1														3
з мов світу				1														1
Мови України		2				2	1								5	1		11
з англійської		1																1
з гагаузької							1											1
з давньогрецької																1		1
з російської						1												1
з української															5			5
з мов світу		1				1												2
Кілька мов світу	4		7	22	7								2					42
з англійської			3	1														4
з арабської				1														1
з болгарської				1														1
з ідишу (сврейської)				2														2
з іспанської				2														2
з італійської					1													1
з німецької	1		1	7	2													11
з польської				1														1
з російської				2									2					4
з румунської				1	1													2
з української	3		3	3	2													11
з французької					1													1
з мов світу				1														1
Мови світу		12				17	5	6	10					8	9	8	13	88
з англійської						4	2		7								1	14
з голландської								1										1
з іспанської		1							1							1	1	4
з італійської																1		1
з латинської						1												1
з німецької		5												3	1	3		12

Цільова мова та мова оригіналу	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
з польської		1												1	1	2	3	8
з російської		3				4	2	3	2						6		5	25
з румунської							1											1
із сербської														2				2
зі старослов'янської														2	1			3
з угорської																	1	1
з української						3		2										5
з французької						3										1		4
з чеської						1											1	2
з японської						1											1	2
з мов світу		2																20
Словники мовами світу							1							3	11	3	2	20
з англійської							1											1
з німецької															10	3	1	14
з російської														3	1		1	5

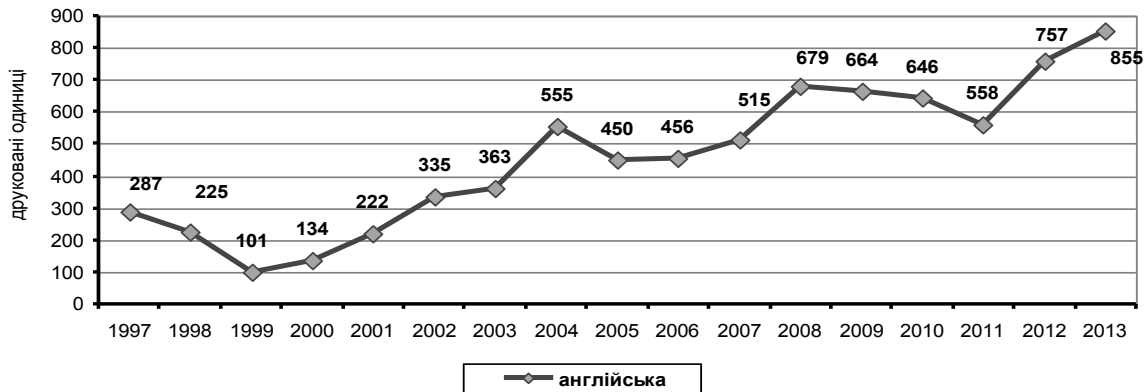
Серед наведених у збірниках 19 цільових мов найбільше в Україні перекладено українською — 8120 (48,1%) та російською — 8056 одиниць (47,7%). До першої десятки також увійшли угорська (0,7%), румунська (0,6%), польська (0,4%), кримськотатарська (0,4%), англійська (0,4%), молдавська (0,2%), німецька і французька (по 0,1%) мови. Найменше перекладено старослов'янською, русинською, іспанською, італійською, болгарською, грецькою, китайською, перською і хорватською.

Двововні переклади українською і російською мовами становлять 18 одиниць, словники мовами світу — 20. Категорії, в яких цільова мова перекладу не уточнюється, становлять 1%, зокрема: "декілька мов України" — 12, "мови України" — 11, "декілька мов світу" — 42, "мови світу" — 88 одиниць (0,5%).

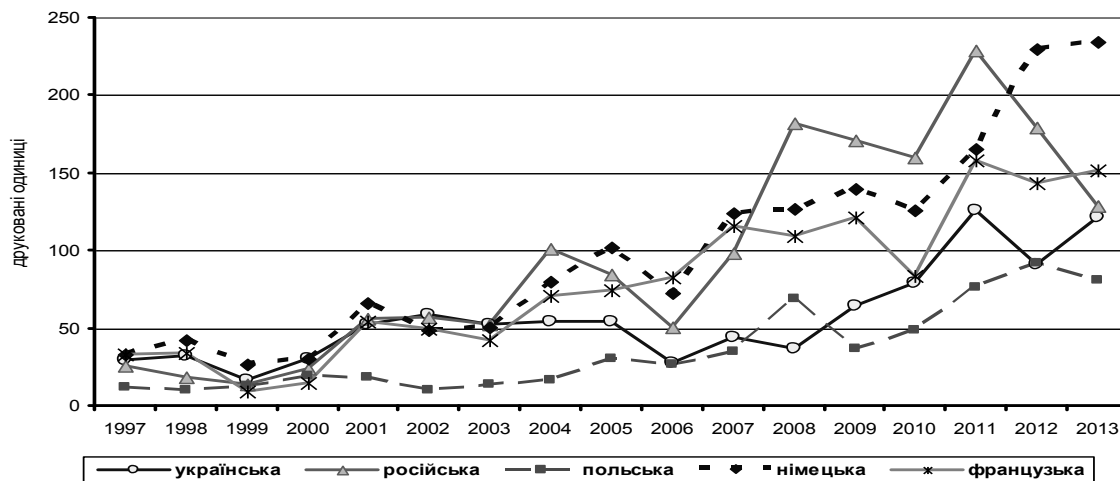
У потоці перекладів українською мовою найбільше їх з англійської (36%), російської (19%), німецької (9%), французької (8,7%), польської (6,5%), італійської (3,5%), іспанської і датської (по 1,4%) та шведської (1,7%).

Серед 64 мов оригіналу, з яких здійснено переклади, безперечним лідером є англійська — 7802 одиниці (46%); динаміку проілюстровано на діагр. 5.

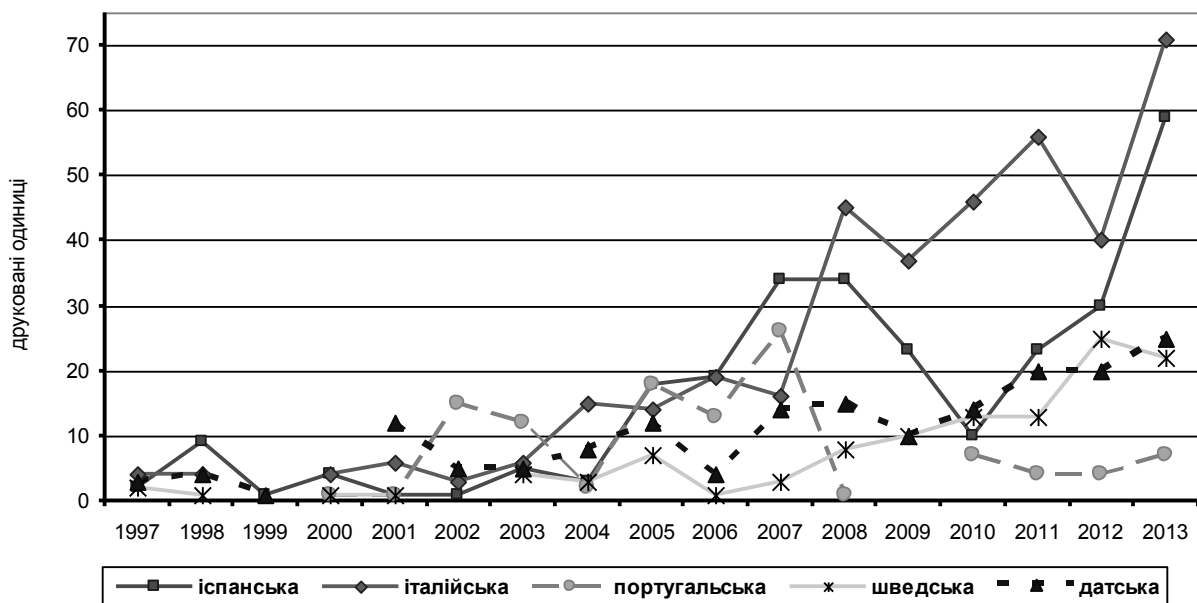
Наступну десятку становлять німецька — 1699 (10%), російська — 1632 (9,6%), французька — 1348 (8%), українська — 969 (5,7%), польська — 609 (3,6%), італійська — 386 (2,3%), іспанська — 276 (1,6%), датська — 172 (1%), шведська — 114 (0,7%), португальська — 111 одиниць (0,7%); динаміку відображено на діагр. 6 і 7.

Діагр. 5. Динаміка перекладів з англійської мови (1997–2013 рр.)

Діагр. 6. Динаміка перекладів з української, російської, польської, німецької, французької мов (1997–2013 рр.)

Діагр. 7. Динаміка перекладів з іспанської, італійської, португальської, шведської, датської мов (1997–2013 рр.)

Динаміка останньої п'ятірки мов свідчить про епізодичний брак перекладів з італійської (1999), португальської (1997–1999, 2009), шведської (1999, 2002), датської (2000).

У межах 100–50 одиниць за аналізований період перебувають китайська, японська, чеська, голландська, норвезька, давньогрецька, латинська, старослов'янська. У межах 50–10 одиниць — грецька, словацька, арабська, турецька, кримськотатарська, перська, ідиш, угорська, мови народів Індії, сербська, болгарська, румунська, білоруська, хорватська, грузинська, вірменська, іврит (давньоєврейська), литовська, корейська, фінська. Решта мов не перевищують 10 одиниць.

Категорії, в яких мови оригіналу не уточнюються, становлять 3,6%, а саме: "декілька мов України" — 1, "мови України" — 4, "декілька мов світу" — 22, "мови світу" — 579 одиниць.

Детальне хронологічне відображення кількісних показників щодо цільових мов у потоці перекладів з української мови наведено у табл. 3.

Серед 12 цільових мов перекладів з української перше місце посідає російська — 59%; наступними, зі значним відривом, є угорська — 12%, румунська — 9%, польська — 7%, англійська і кримськотатарська — кожна по 3%, молдавська — 2,7%, німецька — 1%. Найменше перекладів французькою, болгарською, іспанською, китайською та двомовних — українською і російською.

Категорії, в яких цільові мови перекладів з української не уточнюються, становлять 2,5%, зокрема: "декілька мов України" — 3, "мови України" — 5, "декілька мов світу" — 14, "мови світу" — 2 одиниці.

Отже, показники статистичних збірників "Друк України" надали можливість простежити кількісні зміни та тенденції у динаміці документного потоку перекладів книг і брошур упродовж 1986–2013 рр., враховуючи такі параметри, як рік видання, щорічний обсяг, цільова та мова оригіналу (детальний аналіз кожної з мов — протягом 1997–2013 рр., що зумовлено специфікою виходу збірників).

Таблиця 3

Кількісний розподіл перекладів з української мови (1997–2013 рр.)

Цільова мова	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Всього
Англійська	3		2	1	2	2		2	1	1	1	3	2	3	3	5	1	32
Болгарська					1													1
Іспанська			1															1
Китайська								1										1
Кримськотатарська		1	1						1			3		5	14	3	3	31
Молдавська										3	3	1	1	2		7	9	26
Німецька												1		1	1	1	7	11
Польська	4	1		2	2	5	5	5	8	2	1	1	8	3	10	7		64
Російська	9	17	8	13	27	39	27	36	33	18	31	18	33	47	77	54	82	569
Румунська	3	8		6	8	3	8		6	1	6	3	7	9	5	7	9	89
Угорська	7	5		4	10	7	12	8	5	3	2	5	11	8	11	7	10	115
Українська і російська														1				1
Французька												2	2					4
Кілька мов України			2	1														3
Кілька мов світу	3		3	3	2	3												14
Мови України															5			5
Мови світу								2										2
Всього	29	32	17	30	52	59	52	54	54	28	44	37	64	79	121	91	121	969

На підставі аналізу кількісних показників встановлено, що документний потік перекладів, виданих в Україні за окреслений період, нараховує 23 292 одиниці, що становить 6,7% загальної кількості випуску книг і брошур. Динаміка потоку характеризується відносною рівномірністю протягом 1986—1991 рр.; нерівномірним коливанням із різким збільшенням упродовж 1992—1995 рр. та різким скороченням у 1996—1999 рр.; позитивною тенденцією до стійкого, майже рівномірного зростання щорічного обсягу перекладів протягом 2000—2013 рр.

Детальне вивчення документного потоку перекладів за мовною ознакою здійснено за період 1997—2013 рр., що зумовлено специфікою виходу збірників. Виокремлено 19 цільових мов, серед яких майже з однаковими показниками переважають українська (48,1%) і російська (47,7%), та 64 мови оригіналу з пріоритетом англійської (46%).

У структурі світової системи перекладів, згідно з моделлю "ядро—периферія", яку запропонував Й. Хейлброн, простежується асиметрія їх руху в напрямку від центру до периферії, що характеризується зворотною залежністю між позицією мови у структурі зазначеної системи та кількістю її різноманітністю перекладів. Більш центральна позиція мови передбачає великий відсоток перекладів з цієї мови і водночас малий відсоток перекладів *цією* мовою і навпаки [1, с. 2].

Порівняльний аналіз кількісних показників кожної з мов у потоці перекладів, виданих в Україні упродовж 1997—2013 рр. та наведеної моделі підтверджує асиметрію руху щодо гіперцентральної, центральної та напівцентральної (окрім російської) позицій мов:

— гіперцентральна (до 60% у світовій системі перекладів) — домінує англійська мова (з англійської перекладено 46%, англійською — 0,4%);

— центральна позиція (до 10%) — німецька (з — 10%, на — 0,08%) і французька мови (з — 8%, на — 0,08%);

— напівцентральна позиція (1—3%) — італійська (з — 2,3%, на — 0,03%), іспанська (з — 1,6%, на — 0,04%) і польська мови (з — 3,6%, на — 0,4%);

Невеликий відсоток перекладів з певної мови і водночас великий *цією* мовою притаманний периферійним мовам (до 1% у світовій системі перекладів). Така тенденція в потоці перекладів Україні чітко простежується в межах угорської (з — 0,2%, на — 0,7%), кримськотатарської (з — 0,2%, на — 0,4%) та румунської мов (з — 0,1%, на — 0,6%). До цієї групи мов належить і українська: переклади з неї становлять — 5,7%, нею — 48%.

Російська мова у світовій системі посідає напівцентральну позицію. Кількість перекладів з російської серед українських видань становить 9,6%, що відповідає центральній позиції мови, але водночас переклади *цією* мовою охоплюють майже половину загальної кількості — 47,7%, що притаманно периферійним.

Перспективами подальших досліджень є аналіз тематичної, вікової, видавничої та авторської структури документного потоку перекладів України.

Список використаної літератури

1. Heilbron J. Structure and dynamics of the World System of Translation / J. Heilbron / UNESCO, International Symposium "Translation and cultural mediation". — Paris, 2010. — Електрон. дані. — [Paris], [2015]. — Режим доступу: <http://portal.unesco.org/culture/en/files/40619/12684038723Heilbron.pdf/Heilbron.pdf>. — Назва з екрана.
2. Блошицька Г. Видання художньої літератури мовами національних меншин України: здобутки та проблеми 90-х років / Г. Блошицька // Вісник Книжкової палати. — 1999. — № 12. — С. 18—20.
3. Буряк С. Аналітичний огляд випуску друкованої продукції в 2009 році / С. Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2010. — № 5. — С. 6—15.

4. Буряк С. Аналітичний огляд випуску друкованої продукції в 2010 році / С. Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2011. — № 5. — С. 3—11.
5. Дем'янова Л. Статистичний огляд випуску книжкових видань для дітей в Україні / Л. Дем'янова // Вісник Книжкової палати. — 2004. — № 12. — С. 3—9.
6. Дем'янова Л. Випуск творів Тараса Шевченка за період 1905—2003 роки (Фонд Книжкової палати України) / Л. Дем'янова, Н. Дехтярьова // Вісник Книжкової палати. — 2004. — № 5. — С. 8—12.
7. Друк України : стат. зб. [щорічник] / уклад. С. Буряк [та ін.] / Держ. ком. телебачення і радіомовлення України, Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 1998. — 1986—1990. — 1999. — 44 с. 1991—1996. — 1998. — 48 с. 1997. — 1999. — 44 с. 1998. — 1999. — 44 с. 1999. — 2000. — 44 с. 2000. — 2001. — 48 с. 2001. — 2002. — 52 с. 2002. — 2003. — 56 с. 2003. — 2004. — 60 с. 2004. — 2005. — 144 с. 2005. — 2006. — 132 с. 2006. — 2007. — 112 с. 2007. — 2008. — 116 с. 2008. — 2009. — 116 с. 2009. — 2010. — 124 с. 2010. — 2011. — 125 с. 2011. — 2012. — 125 с. 2012. — 2013. — 136 с. 2013. — 2014. — 148 с.
8. Збанацька А. О. Переклад як вид документної інформації та засіб комунікації / А. О. Збанацька // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2014. — № 2. — С. 81—92.
9. Костенко М. Бібліометричний аналіз потоку книг як напрямку книгознавчих досліджень (на прикладі художньої літератури 2005—2006) / М. Костенко // Вісник Львівського університету. Сер. : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — 2010. — Вип. 4. — С. 218—224.
10. Литвиненко О. Якісні параметри національного книговидання дитячої літератури / О. Литвиненко // Вісник Книжкової палати. — 2010. — № 8. — С. 7—11.
11. Мураховський А. Аналітичний огляд випуску друкованої продукції в 2009 році / М. Мураховський, С. Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2012. — № 5. — С. 3—16.
12. Переклади з української після 1991 року. Факти, тенденції, рекомендації (резюме досліджень) / Н. Радуюла, Я. Генова, А. Антоненко / Проект Book Platform фонду Next Page. — 2013. — Електрон. дані. — [Софія], [2014]. — Режим доступу: <http://bookplatform.org/images/activities/53/translukr.pdf>. — Назва з екрана.
13. Переклади на українську 1992—2012 / К. Родик М. Прихода, Н. Ваховська, М. Дроздовський / Проект Book Platform фонду Next Page. — 2013. — Електрон. дані. — [Софія], [2014]. — Режим доступу: <http://bookplatform.org/images/activities/50/transintoukr.pdf>. — Назва з екрана.
14. Сенченко М. Шлях української книги в контексті світового книговидання / М. Сенченко // Вісник Книжкової палати. — 2007. — № 2. — С. 3—9.
15. Швецова-Водка Г. М. Типологічна класифікація друкованої видавничої продукції у статистичних збірниках "Друк України" / Г. М. Швецова-Водка // Вісник Книжкової палати. — 2000. — № 1. — С. 12—15.

На основі матеріалів статистических збірників "Друк України" проаналізовані хронологічеський и языковые параметры документного потока переводных неперіодических изданий Украины за 1986—2013 гг.; освещены его динамика и основные тенденции.

Basing on statistical collections of "Print of Ukraine" materials, the chronological and language parameters of Document Flow of translated non-periodical editions of Ukraine in 1986—2013 are analyzed. The dynamic and main trends of the flow are highlighted.

Надійшла до редакції 2 жовтня 2015 року